

เรื่องสั้นไทยแนวคตินิยมสมัยใหม่ พ.ศ. 2507-2516

นางสาวสรณัฐ ไคลังคะ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2550
ลิขสิทธิ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

MODERNIST THAI SHORT STORIES, 1964 - 1973

Miss Soranat Tailanga

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Literature and Comparative Literature

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

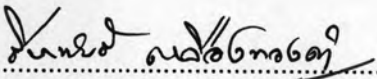
Copyright of Chulalongkorn University

500192

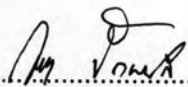
หัวข้อวิทยานิพนธ์
โดย
สาขาวิชา
อาจารย์ที่ปรึกษา

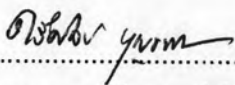
เรื่องสันไทยแนวคตินิยมสมัยใหม่ พ.ศ. 2507-2516
นางสาวสรณัฐ ไตลังคะ
วรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตรีศิลป์ บุญขจร

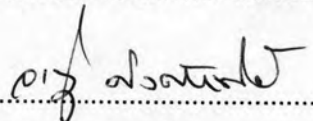
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

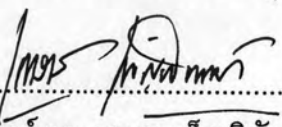

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ซีร์พันธ์ เหลืองทองคำ)

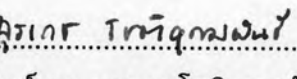
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. กุสุมา รัชชเมธี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตรีศิลป์ บุญขจร)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จาตุรี ดิงศภักดิ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. เกษม เพ็ญภินันท์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. สรเดช ไชตุดมพันธ์)

สรณัฐ ไตลังคะ: เรื่องสั้นไทยแนวคตินิยมสมัยใหม่ พ.ศ. 2507-2516
(MODERNIST THAI SHORT STORIES, 1964-1973),
อาจารย์ที่ปรึกษา: ผศ.ดร. ตรีศิลป์ บุญขจร, 313 หน้า

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาความเปลี่ยนแปลงของเรื่องสั้นไทยจำนวน 101 เรื่องตั้งแต่ พ.ศ.
2507-2516 ทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหา

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เรื่องสั้นเหล่านี้แสดงการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงประเทศให้เป็นแบบ
สมัยใหม่ สถาบันและค่านิยมในสังคม รวมทั้งการปกครองแบบเผด็จการ แก่นเรื่องที่พบจำนวนมาก
คือ ความแปลกแยก ความหม่นหมอง ความสิ้นหวัง ซึ่งเป็นปฏิกิริยาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม
เมืองสมัยใหม่ มีการสร้างอุปลักษณะของเมืองในลักษณะของที่คุมขังเพื่อแสดงว่าชีวิตในเมืองทำให้
มนุษย์ได้ถูกลดคุณค่าลงไป เกิดการตั้งปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหมายของชีวิต

ในด้านรูปแบบ เกิดวิกฤตของการนำเสนอภาพความจริง มีการปฏิเสธการเขียนด้วยกลวิธี
แบบสัจนิยมด้วยเห็นว่าไม่สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป ปรากฏการทำลายเอกภาพ
และความเป็นเหตุเป็นผลของโครงเรื่อง เรื่องสั้นเปลี่ยนไปนำเสนองานที่เน้นการสำรวจตัวตนภายใน
โดยใช้เทคนิคการเขียนที่หลากหลาย และใช้แนวการเขียนแบบทดลองที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะ
งานกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จึงสนใจเสนอรูปแบบการเขียนที่สลับซับซ้อนและท่วงทำนองที่ล้ำสมัย การ
เปลี่ยนแปลงเนื้อหาและรูปแบบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านักเขียนไทยได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรม
คตินิยมสมัยใหม่ของตะวันตก

เรื่องสั้นไทยแนวคตินิยมสมัยใหม่แสดงลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกับตะวันตก เพราะแสดงนัย
ทางการเมืองที่แสดงปฏิกิริยาต่อต้านการปกครองแบบเผด็จการ ปฏิกิริยาดังกล่าวมีสองระยะ ใน
ระยะแรกช่วง พ.ศ. 2507-2512 เป็นงานเขียนที่เน้นอัตวิสัยเพื่อหนีจากสังคมที่ปิดกั้นความคิดของรัฐ
เผด็จการ ระยะที่สอง พ.ศ. 2513-2516 เป็นงานแนวทดลองโดยเสนอการแตกออกเป็นส่วนตัว ทั้งใน
ระดับโครงเรื่องและมุมมองที่พบมากในวรรณกรรมและศิลปะคตินิยมสมัยใหม่ รวมทั้งภาพยนตร์
การเปลี่ยนแปลงแนวการเขียนดังกล่าวมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ชี้ให้เห็นว่าสังคมไทยกำลังเข้าสู่
จุดวิกฤตทางการเมืองและสังคม

สาขาวิชา วรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ
ปีการศึกษา 2550

ลายมือชื่อนิสิต..... สรณัฐ ไตลังคะ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... ตรีศิลป์ บุญขจร

C : MAJOR THAI LITERATURE

KEY WORD: THAI SHORT STORIES / 1964-1973 / MODERNISM

SORANAT TAILANGA: MODERNIST THAI SHORT STORIES, 1964-1973.

THESIS ADVISOR: ASST. PROF. TRISILPA BOONKHACHORN, PH.D.

313 PAGES

This study attempts to investigate the changes, both in content and form, of one hundred and one Thai short stories from 1964-1973.

According to the study, these Thai short stories express the estrangement from modernization as well as hostility towards social establishments and values, and dictatorship. The themes of alienation, bleakness, and despair, all of which are reactions to urbanization, are common. Metaphors of confinement are used to express the dehumanization of urban life. The works question identity and meaning of life.

The changes in form express the crisis of representation. The conventions of realism are rejected because they cannot represent the changing modern world. The disruption of the unity and the causality of plot structure is apparent. The works explore the inner self through various techniques. There is also an increase in the use of experimental modes of expression as influenced by the visual arts. Most works in this period show an interest in sophistication and mannerism. This transformation of Thai short stories reveals the influence of modernist literary works from the West.

However Thai short stories in this period have a distinct characteristic in that they can be interpreted as a political act which is a reaction against autocratic administration. There are two phases of reactions. The first phase which appeared around 1964-1969 is a change of narrative form into a subjective mode indicating a flight from political reality into the consciousness. The second phase which occurred between 1970-1973 shows the use of experimental techniques of fragmentation, commonly found in plot structures and perspectives of modernist literature, art and films. The radical changes in content and style in modernist Thai short stories symbolize political and social crises in Thai society.

Field of study Literature and
Comparative Literature

Academic year 2007

Student's signature..... Soranat Tailanga.....

Advisor's signature..... Trisilpa Boonkhachorn.....

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตรีศิลป์ บุญขจร อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เป็นต้นแบบของผู้ใฝ่รู้ ชี้หนทางที่นำไปสู่ความกระจำทางวิชาการ เป็นผู้ที่มีความเมตตาต่อศิษย์อย่างที่สุด

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.กฤษณา รัชชมณี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จาศรี ดิงศภัทย์ อาจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์ และอาจารย์ ดร.เกษม เพ็ญภินันท์ ที่กรุณาตรวจแก้ และให้คำแนะนำที่มีคุณค่าทางวิชาการอย่างสูง

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้รับความกรุณาจากผู้มีอุปการคุณเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคุณสุชาติ สวัสดิ์ศรี คุณเสถียร จันทิมาธร รองศาสตราจารย์ประทีป ชุมพล ดร. ทนงศักดิ์ พิศาลสิน คุณคมศร คุณะติลก คุณวินัย อุกฤษณ์ คุณชัชฌิภา แสงกระจ่าง และคุณแอนก นาวิกมูล

ผู้วิจัยได้รับกำลังใจจากกัลยาณมิตร ขอขอบพระคุณอาจารย์วรรณ นาวิกมูล หัวหน้าภาควิชาและอาจารย์ในภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่สนับสนุนและช่วยรับภาระงานในขณะที่ลาศึกษาต่อ ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นในหลักสูตรทุกคน ที่ช่วยกันให้กำลังใจเสมอมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
1.3 สมมุติฐาน	6
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	6
1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	12
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย	12
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	13
บทที่ 2 นวโลกทัศน์ในคตินิยมสมัยใหม่.....	14
2.1 การเปลี่ยนแปลงสู่โลกสมัยใหม่	15
2.1.1 ความซอซนซัซบสัสนของชีวิตสมัยใหม่	16
2.1.2 สังคมเมืองกับตัวตนสมัยใหม่	24
2.2 การตั้งคำถามเกี่ยวกับความเป็นจริง	36
2.3 วิกฤตการนำเสนองภาพ	40
2.3.1 การต่อต้านคติเลียนแบบ	40
2.3.2 สถานะของศิลปะ: ความเป็นอิสระ	45
2.3.3 วิกฤตในการสื่อความหมายของภาษา	47
2.4 นวัตกรรมแห่งการนำเสนองภาพ	50
2.4.1 การเสนอความเป็นจริงผ่านจิตสำนึกของมนุษย์	53
2.4.2 การเสนอความเป็นจริงจากหลายมุม	60
2.4.3 การเสนอความเป็นจริงที่แตกออกเป็นส่วน	64
2.4.4 เรื่องเล่าคตินิยมสมัยใหม่: นวนิยายเรื่อง To the Lighthouse	73
2.5 สรุป	76

หน้า

บทที่ 3	กระบวนการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสมัยใหม่	79
3.1	รัฐกับการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยเป็นสังคมสมัยใหม่: วาทกรรมการพัฒนา	79
3.1.1	การสร้างประเทศให้ทันสมัย: น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีงานทำ	83
3.1.2	การ "พัฒนา" หรือการ "สร้างประเทศให้ทันสมัย".....	87
3.2	การเปลี่ยนแปลงสู่สมัยใหม่ในวรรณกรรม: วาทกรรม "ต้าน" การพัฒนา	91
3.2.1	การสร้างคู่ตรงข้าม ชนบท / เมือง	93
3.2.2	จากชนบทสู่เมือง.....	100
3.3	ปัญญาชนชนชั้นกลางกับกระบวนการพัฒนาสังคมสมัยใหม่	104
3.3.1	ปัญญาชนชนชั้นกลาง: ผลพวงของการสร้างประเทศให้ทันสมัย	105
3.3.2	วัฒนธรรมปัญญาชน: วัฒนธรรมการแหวกชนบ.....	108
3.3.2.1	การต้านระบอบเผด็จการและการปิดกั้นเสรีภาพ.....	109
3.3.2.2	การต้านวรรณกรรมเชิงพาณิชย์และระบบอุปถัมภ์.....	111
3.4	สรุป: ความย้อนแย้งของกระบวนการพัฒนาประเทศ ให้เป็นสมัยใหม่	116
บทที่ 4	การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของปัญญาชนชนชั้นกลาง.....	118
4.1	การรวมกลุ่มและการสร้างสรรค์งานของนักศึกษา.....	122
4.2	การสร้างพื้นที่ในการแสดงออก.....	125
4.2.1	หนังสือเล่มละบาท.....	129
4.2.2	การเผยแพร่งานเขียนของคนรุ่นใหม่	133
4.3	การสร้างวัฒนธรรมการเขียนและการอ่านเฉพาะกลุ่ม.....	136
4.3.1	การรับอิทธิพลการเขียนจากต่างประเทศ: การสร้างวัฒนธรรมการอ่าน.....	137
4.3.2	งานเขียนแบบผู้ชาย	140
4.3.2.1	โลกของผู้ชาย.....	140
4.3.2.2	ผู้หญิงกับการพัฒนาประเทศ: มุมมองของผู้ชาย.....	143
4.3.3	งานเขียนแนวใหม่: วรรณกรรมแสวงหาหรือคตินิยมสมัยใหม่.....	154
4.4	สรุป: การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมอันหลากหลาย.....	159

บทที่ 5	วิกฤตการนำเสนอภาพในเรื่องสั้นไทย	163
5.1	วิกฤตการนำเสนอภาพ.....	163
5.1.1	วิกฤตทางการเมืองและสังคม.....	166
5.1.1.1	การวิพากษ์วิจารณ์นโยบายและการบริหารงานของรัฐ.....	167
5.1.1.2	ความไร้สาระของสงคราม.....	173
5.1.2	วิกฤตของระบบคุณค่า.....	185
5.1.2.1	ปัญหาจริยธรรม ความหน้าไหว้หลังหลอก.....	187
5.1.2.2	ค่านิยมแบบชนชั้นกลางในสังคมทุนนิยม.....	188
5.1.2.3	ศาสนาและความเชื่อ.....	191
5.2	การฝ่าวิกฤตของนักเขียนไทย.....	193
5.2.1	การใช้ภาษาคลุ่มเครือ.....	193
5.2.2	ศิลปะในฐานะเครื่องปลดปล่อย.....	198
5.2.3	การปลดปล่อยผ่านเพศวิถี.....	208
5.3	สรุป.....	217
บทที่ 6	เรื่องสั้นไทยกับการเสนอความจริงในโลกสมัยใหม่	219
6.1	โลกที่เปลี่ยนแปลงกับแนวคิดเกี่ยวกับโครงเรื่อง	220
6.2	การนำเสนอความจริงผ่านอัตวิสัย	222
6.2.1	การนำเสนออัตวิสัยกับอุปลักษณะของพื้นที่	226
6.2.1.1	การติดกับ.....	228
6.2.1.2	ที่คุมขัง.....	233
6.2.1.2.1	ที่คุมขัง: ห้องเรียน.....	233
6.2.1.2.2	ที่คุมขัง: ห้องสี่เหลี่ยม.....	235
6.2.1.3	แหล่งหลบภัย.....	240
6.2.2	อัตวิสัยกับชีวิตและความตาย	245
6.2.3	ภาพหลอนของความเป็นจริง.....	250
6.3	หลากมุมมองของความเป็นจริง.....	258
6.3.1	ความเป็นจริงที่ขัดแย้ง	259
6.3.2	ภาพต่อของความเป็นจริง.....	263
6.3.3	ความเป็นจริงกับสิ่งที่เห็น.....	268

6.4	ความเป็นจริงที่แตกเป็นชิ้นส่วน.....	270
6.4.1	ตัวตนที่แตกแยก.....	270
6.4.2	ชิ้นส่วนของความเป็นจริง.....	280
6.4.3	ความเป็นจริงที่ฉายผ่าน.....	287
6.5	สรุป.....	294
บทที่ 7 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....		296
รายการอ้างอิง		302
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....		313